

2. Danilavichyutye E. A. Osobly`vi movlennyevi potreby` : texnologiya indy`kacyi, analizu, modelyuvannya osvith`ogo prostoru / E.A. Danilavichyutye // Dity` z osobly`vy`my` potrebamy` v osvith`omu prostori : Zbirny`k materialiv V Mizhnarodnogo kongresu zi special`noyi pedagogiky`, psy`xologiyi ta reabilitologiyi «Dity` z osobly`vy`my` potrebamy` v osvith`omu prostori», 10, 11 zhovtnya 2019 roku, Chernigiv (Nacional`ny`j Chernigivs`ky`j universy`tet «Chernigivs`ky`j kolegium» imeni T.G. Shevchenka). J. – Ky`yiv : Sy`monenko O.I., 2019 – S. 34-38. (0,3)
3. Korol` A.V. Dy`stancijno-interakty`vni formy` vzayemodiyi logopeda z pedagogamy` ta bat`kamy` yak umova pidvy`shhennya rezul`taty`vnosti korekciyno-rozvy`tkovogo procesu / A.V. Korol` // Molody`j vcheny`j. – 2018. – # 5.2 (57.2), traven`. – S. 54-57.
4. Korol` A. V. Dy`stancijno-interakty`vni formy` roboty` yak vy`d prosvitny`cz`koyi diyal`nosti vchy`telya-logopeda / A. V. Korol` // Visny`k Kam`yanecz`-Podil`s`kogo nacional`nogo universy`tetu imeni Ivana Ogiyenka. Korekciyna pedagogika i psy`xologiya. – Vy`pusk 8 u 2 t. – Kam`yanecz`-Podil`s`ky`j : PP Medobory`-2006, 2017. – S.77-81.
5. Korol` A. V. Logopedy`chny`j suprovid simej zasobamy` informacijno-komunikacijny`x texnologij / A.V. Korol` // Aktual`ni py`tannya korekciynoyi osvity` (pedagogichni nauky`): zbirny`k naukovy`x pracz` / za red. V.M. Sy`n`ova, O.V. Gavry`lova. – Kam`yanecz`-Podil`s`ky`j: PP Medobory`-2006, 2019. – S. 92-101. – ISSN: 2413-2578
6. Korol` A. V. Personal`ny`j sayt vchy`telya-logopeda yak zasib spivpraci z bat`kamy` ta pedagogamy` v zakladox doshkil`noyi osvity`. Naukovi zapy`sky` Vinny`cz`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu. Seriya: pedagogika i psy`xologiya. – 2020. – Vy`pusk 61. – C. 40-46.
7. Korol` A.V. Formuvannya informacijno-cy`frovoyi kompetentnosti pedagogiv ta bat`kiv yak umova pidvy`shhennya rezul`taty`vnosti korekciyno-rozvy`tkovogo procesu v logopedy`chnij prakty`ci ZDO. Metody`chny`j posibny`k / A. V. Korol`. – Vinny`cya: KVNZ VANO, 2017. – 154 s.

УДК 37.01/09

DOI 10.31652/2415-7872-2020-65-35-39

ДИТЯЧІ ОКАЗІОНАЛІЗМИ ЯК ВИД ЕЛЕМЕНТАРНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ЗІ СЛОВОМ

Крутий К. Л., orcid.org/0000-0001-5001-2331

Карук І. В., orcid.org/0000-0001-9626-9589

У статті висвітлено питання дитячого експериментування зі словом. Розкрито зміст поняття «дитячі okazіonalіzmi» як індивідуальні, оригінальні, незвичні мовленнєві нововведення, що сприяють прояву творчого потенціалу мовної особистості, розвитку мислення, уваги та уваги. Створення дошкільниками нових слів є ключем до розуміння особливостей розвитку психіки, способом до адаптації в соціумі. Виокремлено групи дитячих okazіonalіzmi на основі опрацьованої науково-методичної літератури та власного досвіду.

Ключові слова: дитяче експериментування, дитячі okazіonalіzmi, діти дошкільного віку, мовлення, мовленнєві інновації, заклад дошкільної освіти.

CHILDREN'S OCCASIONALISMS AS A KIND OF ELEMENTAL EXPERIMENTATION WITH THE WORD

Krutiy K. L., Karuk I. V.

The article covers the issue of children's experimentation with the word. The meaning of the concept of "children's occasionalisms" as individual, original, unusual speech innovations that promote the manifestation of the creative potential of the language personality, the development of thinking, imagination and attention. The object of the study are word-formation innovations, innovations formed according to different word-formation models, as unknown or almost unknown to the Ukrainian language system. Occasionalisms of the word-forming type are of great interest for research, because they diversify speech, make utterances non-trivial, their apparent anomaly stimulates attention to the necessary information, activating the attention of switches. The creation of new words by preschoolers is the key to understanding the peculiarities of mental development, a way to adapt in society. Groups of children's occasionalisms on the basis of the processed scientific and methodical literature and own experience are allocated. The study concluded that occasional formations are an integral part of children's speech, as they embody children's inclinations to invent new words other than those of adults, and contribute to the child's comprehensive development by encouraging them to experiment with their own words. Our study showed that children's speech is dominated by occasional nouns, sometimes verbs. The most productive are suffix and prefix word formation. The obtained results prove that children's occasionalisms in general correspond to the tendencies and development of preschoolers and are a characteristic result of research activity.

Keywords: children's experimentation, children's occasionalisms, preschool children, speech, speech innovations, preschool institution.

Дошкільна освіта є самостійною системою, обов'язковою складовою освіти в Україні. Найпершим суспільним середовищем для дитини є заклад дошкільної освіти, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного, психічного та психологічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля. Дошкільна освіта, як перша самооцінна ланка, має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал.

Оволодіння мовленням – це особливий етап у розвитку дітей. Мова та характер мовлення традиційно позначається як показник загальної культури людини, її розумового й особистісного розвитку. Ці елементи особистісної культури посідають надзвичайно важливе місце в процесі становлення й розвитку особистості дитини. У дошкільні роки діти несвідомо створюють нові слова, які можуть бути відсутні в мовній системі, які потрапляють в розряд інновацій. Тому й увагу до вивчення дитячого мовлення обумовлено його своєрідністю, в якому проявляються особливості початкових етапів формування й розвитку мовної здатності, коли вона здійснюється за особливими правилами. Під дитячою мовленнєвою інновацією розуміємо будь-який мовний факт, зафіксований у мовленні дитини й відсутній у загальному вжитку. Ці особливі правила, дитячі мовленнєві інновації, або okazіоналізми, і є предметом вивчення. С. Цейтлін виокремлює різні типи інновацій: словотвірні, формотвірні (морфологічні), лексико-семантичні, синтаксичні [9]. Причинами широкого розповсюдження в мовленні дитячих інновацій, на думку науковця, є особливості засвоєння дошкільниками мови, складність і багатоступеневість цього процесу, специфічність мовленнєвих операцій дитини.

Актуальність вивчення дитячих okazіоналізмів визначається підвищеним інтересом до дитячої словотворчості як джерела поповнення словникового запасу, до проблем усебічного дослідження дитячого мовлення. Створення дошкільниками нових слів є ключем до розуміння особливостей розвитку психіки, способом до адаптації в соціумі. Вивчення онтогенезу дитячого мовлення є одним із ключових напрямків сучасної дошкільної лінгводидактики.

Розвиток мовлення дитини, а саме мовленнєва компетентність, за Базовим компонентом дошкільної освіти (нова редакція), [2] є однією із актуальних проблем дошкільної освіти, адже по тому, як дитина буде своє висловлювання, наскільки цікаво, жваво, образно вміє розповідати і складати, можна міркувати про рівень її мовленнєвого розвитку, про володіння багатством рідної мови й одночасно про рівень її розумового, естетичного та емоційного розвитку. Питанню розвитку мовленнєвої компетентності приділяють увагу науковці як минулого, так і сучасності: А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Лазаренко, І. Лапшина, Є. Тихеева, К. Ушинський, Є. Фльоріна та інші. Дослідниця А. Богуш визначає мовленнєву особистість дошкільника як активного, ініціативного мовця, відкритого для спілкування, який легко й невимушено вступає у спілкування з дітьми й дорослими; застосовує мовні й немовні засоби виразності, володіє формулами мовленнєвого етикету, має розвинуті комунікативні здібності й достатній рівень розвитку рідного мовлення [8].

Процес засвоєння дошкільниками рідної мови охоплює дослідницько-експериментальну діяльність, оскільки вони шляхом самостійного відкриття, оволодівають новими знаннями та вміннями. Про дослідницьку-експериментальну діяльність дітей дошкільного віку у своїх працях зазначають такі науковці, як: Г. Беленька, К. Крутій, Н. Лисенко, О. Савенков, І. Стеценко та інші. Уперше феномен дитячого експериментування, як особливого специфічного виду дослідницької активності дошкільників, визначено та описано М. Поддяковим. Дитяче експериментування, поряд із грою є провідною діяльністю дошкільників, ознаками якого є самостійність, пошук нових ідей, проблемність, дія методом «проб та помилок», вироблення певних умінь [7]. Одним із таких умінь є творення нових слів (okazіоналізмів).

Мета статті: з'ясування ролі дитячих okazіоналізмів як виду елементарного мовленнєвого експериментування дітей дошкільного віку, їхній аналіз та групування відповідно до певних характеристик.

Загальновідомо, що дитина оволодіває мовленням ще в ранньому дитинстві, а саме: копіює мовлення дорослих, утворює значну кількість нових слів, що пов'язано не тільки з креативністю дошкільнят, але й з їх особливою потребою дізнаватися про щось нове, досліджувати та експериментувати. *Мовленнєву креативність* ми розглядаємо як створення дитиною суб'єктивного нового мовленнєвого продукту (слова, словосполучення, фрази). Можна стверджувати, що мовлення дітей насичене унікальними словами, які не існують у нормативній лексиці та створенні самостійно малюками. Саме ці слова і є okazіоналізмами.

Науковець Т. Аркадьєва поняття «okazіоналізми» трактує як унікальні слова, які відсутні в нормативній мові, що створюються дітьми на основі комбінацій відомих кореневих та афіксальних морфем за продуктивними словотвірними моделями (або за схожістю звукового складу) [1].

Okazіоналізми – це такі лексичні одиниці, які мають статус слова, і які були самостійно сконструйовані дитиною. Ці слова, як правило, відсутні в загальному вживанні й уважаються відхиленням від норми літературної мови.

На думку Н. Янко-Триницької, okazіоналізми – це слова, які створено в мові в певній ситуації й із певним завданням, але не претендують стати її приналежністю [11].

Отже, okazіональні слова – це індивідуальні, оригінальні, незвичні мовленнєві нововведення, що належать окремим особам. При цьому індивідуально-авторське слово протиставляється загальновживаним. Однак відмінною особливістю okazіоналізмів є не їхній індивідуальний характер, а те, що при їх утворенні відбулося порушення діючих в мові законів утворення тих чи інших одиниць.

Факт створення дітьми okazіоналізмів пояснюється ще й тим, що в системі є порожні клітини, тобто нереалізовані можливості мови. Саме їх часто заповнюють діти своїми інноваціями, які вони створюють за моделями, що наявні в мовній системі. І не тільки інноваціями, але й okazіоналізмами. Можливості системи, які не використано мовною традицією, зумовлюють існування на рівні мовної норми так званих порожніх клітин або *лакун*. Термін «лакуна» походить від латинської – заглибина, у переносному значенні в мовознавстві використовується на позначення прогалин, пропусків.

Так, С.Н. Цейтлін виокремлює два типи лакун: абсолютні та відносні [9, с. 67]. Під абсолютною лакуною усвідомлюється факт відсутності мовної одиниці на рівні норми, а під відотною – нереалізована на рівні мовної норми можливість існування варіанта певної одиниці. Відомо, що типи лакун у сфері словотворення й словозміни суттєво різняться. Якщо у сфері словотворення превалюють абсолютні лакуни, то в галузі словозміни абсолютних лакун не багато, більша їх частина носить випадковий характер, проте більша чисельність відносних лакун, оскільки є різноманітні можливості формального варіювання [9, с. 68].

Відомий письменник і дослідник мовлення дітей К. Чуковський підкреслював творчу силу дитини, її чуйність до мови, які виявляються особливо яскраво саме в процесі словотворчості, а саме дитячих okazіоналізмів [10].

На відміну від мовленнєвих помилок, okazіоналізми є результатом дослідницько-експериментальної діяльності дітей. Науковець Н. Лисенко визначає «дослідницько-експериментальну діяльність», як організовану педагогом діяльність дітей, у якій вони шляхом самостійного відкриття, розв'язання проблемних завдань, практично перетворювальних дій одночасно оволодівають новими знаннями, а також уміннями та навичками їх подальшого самостійного набуття [6].

Ця діяльність мобілізує дошкільників у пізнанні мовлення, в самостійному розкритті його зв'язків, відносин, закономірностей. Під час дитячого мовного й мовленнєвого експериментування вихованці створюють нові слова, а саме додаючи префікси, суфікси, змінюють склади, закінчення, також порівнюють слова з іншими, вдосконалюючи цим самим свої мовленнєві навички. Крім того, під час експериментальної діяльності, завдяки різним новоствореним словам, збільшується активний словниковий запас, що закріплює навички граматичної правильності у відповідях на запитання, розгортати діалоги, дотримуватися логіки їхнього викладу та доводити свої думки. Безпосередність цього виду діяльності створює позитивні емоції та дозволяє відрізнити процес розвитку мовленнєвих навичок для дошкільнят. Виконання ініціативи щодо створення нових слів, коментування їх, свідчить про розвиток у дітей мисленнєвих навичок.

Дитяче експериментування – особливий шлях розвитку пізнавальної мотивації й розумової активності дитини з перших днів життя. Досліджуючи нові предмети та іграшки, експериментуючи з піском, водою, фарбами, створюючи нові слова, дошкільники намагаються вирішити розумові завдання.

Головне завдання педагога в закладі дошкільної освіти – створити оптимальні умови для збагачення й розвитку різноманітних дій. Саме вони створюють сприятливе середовище для всебічного й гармонійного розвитку особистості дитини, забезпечуючи при цьому підтримку психологічного та психічного здоров'я дитини, а також й емоційне благополуччя. Науковець К. Крутій зазначає: «Дошкільник, унаслідок його природи, може увійти у процес експериментування лише через емоційний заряд дитячого подиву, загадки, таємничого, зіткнення відомого з невідомим, що провокує запитання. У подальшому саме цей емоційний заряд може бути сутнісним поштовхом для вибору професії, життєвого шляху» [5, с. 18-21].

Експериментування стимулює дітей до пошуків нових дій і сприяє розвитку гнучкості мислення. Самостійне експериментування зі словом дає малюку можливість випробувати різні способи дії, знімаючи при цьому страх допустити помилку. Яскраво виражена допитливість дитини є найважливішими показниками його успішного мовленнєвого розвитку. Воно проявляється в тому, що діти прагнуть до нових вражень, люблять творити, досліджувати, створювати.

Отже, дитячі okazіоналізми є видом елементарного експериментування дошкільників зі словом, коли вони самостійно створюють слова, не маючи страху, що зроблять помилку, експериментують, видозмінюють і тлумачать їх значення. Найактивніше ця діяльність виявляється в дітей віком від двох до п'яти років.

Особливістю дитячого мовлення є навмисне й спонтанне порушення стереотипу. Під стереотипом розуміється явище буденної свідомості, яке ґрунтується на прагненні людини систематизувати різноманітні знання про світ в певні категорії, і, тим самим, полегшити собі сприйняття, розуміння й оцінку явищ. Дитячі okazіоналізми неоднозначні і процес дослідження цього феномену складний, що пов'язано з предметом вивчення й поведінкою дітей. Хоча творення дитячих okazіоналізмів схоже на словотвір, але відмінність у

тому, що неологізми ввійшли в мову й стали загальноновживаними, а okazіоналізми існують тільки в певному контексті. Вони є особливою сполучною ланкою між дитячим та дорослим мовленням.

Розгляд феномена дитячих okazіоналізмів, дає підстави стверджувати, що саме вони сприяють прояву творчого потенціалу мовної особистості, розвитку мислення, уваги та уваги. Науковці К. Крутій та Л. Зданевич зазначають: «У дитячих мовленнєвих okazіоналізмах відбивається нібито «саморозвиток» мовної системи, а «okazіоналізми» є начебто надмірністю продуктів такого «саморозвитку» [4, с. 27-28].

Дитячі okazіоналізми, безумовно, посідають одне з центральних місць у «просторі дитячого мовленнєвого креативу», саме на їх прикладі наочно видно, як дитина сама конструює власну мовну систему, словотворчі інновації. Дитяча okazіональна лексика володіє експресивністю, творчістю, інноваційністю.

Проаналізувавши науково-методичну літературу та спираючись на власний досвід роботи з дітьми дошкільного віку, ми визначили такі види дитячих okazіоналізмів:

1. Okazіоналізми, які вказують на збільшення певного поняття, явища, об'єкта, істоти тощо. Наприклад, *мущище* (велика муха), *квітуха* (велика квітка), *вітрюга* (сильний вітер), *морюха* (море) тощо. Тобто, діти, залишаючи корінь слова, додавали суфікси та закінчення, утворюючи власні слова.

2. Okazіоналізми, які вказують на зменшення поняття, явища, об'єкта, істоти тощо. Наприклад, слова дітей: *міліруця* (маленька рука), *ціпа* (ципля), *дівуся* (дівчинка) тощо. Проаналізувавши слова, можна сказати, що в переважній більшості утворених слів, діти, залишаючи корінь слова, додавали суфікси та префікси.

3. Okazіоналізми, які вказують на певне місце перебування об'єкта чи явища. Наприклад, *голубівник*, *сонцесідло*, *картопляник*, *квітечна*, *домівна* тощо. Ці слова діти утворюють за допомогою іменника та дієслова.

4. Okazіоналізми, які вказують на ту особу, яка виконує певну дію. Наприклад, *співун*, *плавун*, *громило* (людина, яке знищує на своєму шляху), *боюн* (людина, яка боїться), *малюватель*, *фарбуватель* (художник, маляр). У вказаній групі слова утворено шляхом поєднання дії особи чи предмета та іменника.

5. Okazіоналізми, які позбавлені змісту звукових комплексів, що лише за формою нагадують слова, котрі з'являються тоді, коли дитина пропонує певний звуковий комплекс як новотвір, уважаючи, що цей комплекс містить деяку семантику, обумовлену фонетичними значеннями звуків. Наприклад, *гагята* (гуси), *кукурікалка* (півень), *муколки* (теля) тощо.

Наше дослідження показало, що в дитячому мовленні переважають okazіональні іменники, інколи дієслова. Найбільш продуктивними є суфіксальне та префіксальне творення слів. Отримані результати доводять, що дитячі okazіоналізми загалом відповідають тенденціям та розвитку дошкільників і є характерним результатом дослідницької діяльності.

Отже, відбувається створення дітьми не нових слів, а незвичайних форм, які схожі з уже наявними. Межі цих груп досить умовні, дитячі okazіоналізми часто знаходяться на межі, їх можна долучити відразу в декілька груп залежно від тлумачення. Дитячі мовленнєві інновації (дитячі okazіоналізми) відрізняються типологічною однорідністю, які спираються на діючі в мові механізми і правила. Тобто, компенсуючи дефіцит лінгвістичних знань, дитина створює нові для неї слова, використовуючи найбільш продуктивні морфологічні та словотвірні засоби.

Висновки. Репрезентативність вибірки досліджуваних дітей дала можливість з'ясувати, що слово для дитини є предметом експериментування, пізнання, інструментом і результатом цього пізнання, хоча вага цих іпостасей різна і залежить від ступеня оволодіння дитиною мовою й від конкретної мовленнєвої ситуації. Отже, дитина є творцем своєї мови, виробляючи трансформації, створюючи інновації, продукуючи семантичні одиниці. Схильність дитини до творення нових слів є експериментуванням, що свідчить про високий рівень перебігу розумових процесів. Подальших розвідок потребує вивчення дитячих okazіоналізмів у різних вікових групах.

Література

1. Аркадьєва Т.Г. Виды ассоциативных компонентов в значениях детских окказионализмов / Т.Г.Аркадьєва // Развитие речи детей и обучения языкам. – Москва, 1989. – С. 65-70.
2. Базовий компонент дошкільної освіти : Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Колеснік К.А. Організація групової діяльності з дітьми старшого дошкільного віку у процесі мовленнєвої роботи на заняттях / К.А. Колеснік // Соціально-педагогіческая і медико-психологіческая підтримка розвитку личности в онтогенезе : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф., Брест, 24 мая 2018 г. / Брест. гос. ун-т им. А. С. Пушкина ; редкол.: Г. Н. Казарчук (отв. ред.), Т. В. Александрович, Т. С. Будько. – Брест : БрГУ, 2018. – С. 59-62.
4. Крутій К.Л. Дитячі okazіоналізми як продукт мовної системи та феномен дитячого мовлення / К.Л. Крутій, Л.В. Зданевич // Інноваційні технології в дошкільній освіті: Збірник абстрактів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2018 р. / за заг. ред. Л. О. Калмикової, Н. В. Гавриш. – Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2018. – С.27-28.

5. Крутий К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-білосніжка / К. Л. Крутий, І. Б. Стеценко. — Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2017. — 124 с. : вкл. + DVD-диск. — Бібліогр.: в кінці розділів. — С. 18-21.
6. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку : Навч. посібник / Н.В. Лисенко. — Львів : Світ, 1994. — 144 с.
7. Поддьяков Н.Н. Психическое развитие и саморазвитие ребенка-дошкольника. Ближние и дальние горизонты / Н.Н. Поддьяков. — Москва: Обруч, 2013. — 192 с.
8. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : [монографія] / Богуш А.М., Трифонова О.С., Кисельова О.І., Горіна Ж.Д., Черкасов М.П. — Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. — 271 с.
9. Цейтлин С.Н. Язык и ребёнок: Лингвистика детской речи. — Москва : Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2000. — 240 с.
10. Чуковский К.И. От двух до пяти / К.И. Чуковский. — Москва : КДУ, 2005. — 400 с.
11. Янко-Триницкая Н.А. Словообразование в современном русском языке / Н.А. Янко-Триницкая / РАН, Ин-т рус. яз. им. В.В. Виноградова. — Москва : Индрик, 2001. — 503 с.
12. Kruty K. Overcoming Communicative Deadadaptation of Speech Passive Children of Pre-School Age / Kruty Kateryna, Larysa Zdanevych. // Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика: зб. наук. праць. Серія : Психологія. Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровська Я.М. 2019. Вип. 26 (1). Web of Science Core Collection (ESCI)
13. Bazyma, N. Formation of Speech Activity in Older Preschool Children with Autistic Disorders Formation of Speech Activity in Older Preschool Children with Autistic Disorders / Bazyma N., Zdanevych L., Kruty K., Tsehelnik T., Popovych O., Ivanova, V., & Cherepania, N. // BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 11(3). — 2020. — 107-121. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <https://doi.org/10.18662/brain/11.3/112>

References

1. Arkad'eva T.G. Vidy asociativnykh komponentov v znacheniyakh detskih okkazionalizmov / T.G. Arkad'eva // Razvitie rechi detej i obucheniya yazykam. — Moskva, 1989. — S. 65-70.
2. Bazovyj komponent doshkil'noyi osvity: Elektronnyj resurs <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazoviy-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Kolesnik K.A. Organizaciya grupovoy diyal'nosti z dit'my' starshogo doshkil'nogo viku u procesi movlennyevoy roboty na zanyattiyax / K.A. Kolesnik // Socy'al'no-pedagogy'cheskaya y' medy'ko-psy'xology'cheskaya podderzhka razvy'ty'ya ly'chnosti' v ontogeneze : sb. matery'alov mezhdunar. nauch.-prakt. konf., Brest, 24 maya 2018 g. / Brest. gos. un-t y'm. A. S. Pushky'na ; redkol.: G. N. Kazaruchy'k (otv. red.), T. V. Aleksandrov'y'ch, T. S. Bud'ko. — Brest : BrGU, 2018. — S. 59-62.
4. Krutij K.L. Dy'tyachi okazionalizmy' yak produkt movnoyi sy'stemy' ta fenomen dy'tyachogo movlennya / K.L. Krutij, L.V. Zdanevy'ch // Innovacijni texnologiyi v doshkil'nij osviti: Zbirny'k abstraktiv Mizhnarodnoyi naukovoprakty'chnoyi internet-konferenciyi, m. Pereyaslav-Xmel'ny'cz'ky'j, 28-29 bereznya 2018 r. / za zag. red. L. O. Kalmy'kovoyi, N. V. Gavry'sh. — Pereyaslav-Xmel'ny'cz'ky'j: DVNZ «Pereyaslav-Xmel'ny'cz'ky'j derzhavny'j pedagogichny'j universy'tet imeni Gry'goriya Skovorody'», 2018. — S.27-28.
5. Krutij K. L. Pry'rodny'cho-naukova osvita doshkil'ny'kiv: blokovo-tematy'chne planuvannya na zasadaх integ'racyi ta metody'chni porady'. Zy'ma-bilosnizhka / K. L. Krutij, I. B. Stecenko. — Zaporizhzhya : TOV “LIPS” LTD, 2017. — 124 s. : vкл. + DVD-dy'sk. — Bibliogr.: v kinci rozdiliv. — S. 18-21.
6. Ly'senko N.V. Ekologichne vy'xovannya ditej doshkil'nogo viku : Navch. posibny'k / N.V. Ly'senko. — L'viv : Svit, 1994. — 144 s.
7. Podd'yakov N.N. Psihicheskoe razvitie i samorazvitie rebenka-doshkol'nika. Blizhnie i dal'nie gorizonty / N.N. Podd'yakov. — Moskva: Obruch, 2013. — 192 s.
8. Formuvannya movnoyi osoby'stosti na rizny'x vikovy'x etapax : [monografiya] / Bogush A.M., Try'fonova O.S., Ky'sel'ova O.I., Gorina Zh.D., Cherkasov M.P. — Odesa : PNCz APN Ukrayiny', 2008. — 271 s.
9. Cejtlin S.N. YAzyk i rebyonok: Lingvistika detskoj rechi. — Moskva : Gumanit. izd. Centr VLADOS, 2000. — 240 s.
10. Chukovskij K.I. Ot dvuh do pyati / K.I. Chukovskij. — Moskva : KDU, 2005. — 400 s.
11. YAnko-Trinickaya N.A. Slovoobrazovanie v sovremennom russkom yazyke / N.A. YAnko-Trinickaya / RAN, In-t rus. yaz. im. V.V. Vinogradova. — Moskva : Indrik, 2001. — 503 s.
12. Kruty K. Overcoming Communicative Deadadaptation of Speech Passive Children of Pre-School Age / Kruty Kateryna, Larysa Zdanevych. // Psycholinguistics. Psykholinhvistyka. Psykholinhvistyka: zb. nauk. prats. Seriia : Psykholohiia. Pereiaslav-Khmelnyskyi : FOP Dombrovska Ya.M. 2019. Vyp. 26 (1). Web of Science Core Collection (ESCI)
13. Bazyma, N. Formation of Speech Activity in Older Preschool Children with Autistic Disorders Formation of Speech Activity in Older Preschool Children with Autistic Disorders / Bazyma N., Zdanevych L., Kruty K., Tsehelnik T., Popovych O., Ivanova, V., & Cherepania, N. // BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 11(3). — 2020. — 107-121. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <https://doi.org/10.18662/brain/11.3/112>

УДК: 378:37.011.3-051:78:781.21+008-029:2(045)

DOI 10.31652/2415-7872-2020-65-40-45

МУЗИЧНЕ ПРОСВІТНИЦТВО ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Горожанкіна О. Ю., orcid.org/0000-0003-1777-2173

Ван Чжецін

У статті розглянуто процес становлення музичного просвітництва в історичному та педагогічному аспектах. Розглядаючи музичне просвітництво як діяльність, що забезпечує розвиток інтересів, потреб та смаків студентської молоді та сприяє формуванню духовної культури особистості, з'ясовано особливості музично-просвітницької діяльності майбутніх учителів музики в освітньому процесі вищої школи. Представлено комплекс необхідних умінь щодо здійснення майбутніми фахівцями музично-просвітницької діяльності на кожному з її етапів та провідні форми роботи із залучення студентів до проведення музично-просвітницьких заходів.

Ключові слова: просвітництво, музичне просвітництво, музично-просвітницька діяльність, духовна культура, майбутні учителі музики.

MUSIC ENLIGHTENMENT AS A SIGNIFICANT FACTOR IN THE FORMATION OF THE SPIRITUAL CULTURE OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART

Gorozhankina O. Yu., Wang Zheqing

The article considers the process of formation of music enlightenment in historical and pedagogical aspects. Considering music enlightenment as an activity that ensures the development of interests, needs and tastes of student youth and promotes the formation of the spiritual culture of the individual, the peculiarities of music and enlightenment activities of future music teachers in the educational process of higher education are clarified. A set of necessary skills for future musical and educational activities at each of its stages is presented. At the pre-communicative stage of organizing and conducting music and educational events, such skills include the ability to select material and write a script for a music and educational event, according to the age and artistic and educational level of the audience; selection of informative material and its logical construction.

At the communicative stage of music and educational events, future music teachers must have a good command of the word, speak clearly and correctly, convey their opinion to listeners, organize dialogue and vivid communication with students of all ages, establish emotional contact with them, model any situation in communication process.

It is emphasized that effective actions in solving this problem can be the involvement of students in music and educational activities in various forms of work: music and educational concerts, music and literary lounge, concert-conversations, musical and verbal presentations of musical works and more. Further research requires the development of modern methods for preparing future teachers of music art for music education, taking into account today's conditions.

Keywords: enlightenment, music enlightenment, music and educational activity, spiritual culture, future teachers of music art.

Сьогодні, як і в будь-який період глобальних змін і підвищення соціальної напруженості в суспільстві, особливо гостро постають питання щодо необхідності переосмислення власного сенсу життя, відношення з навколишнім світом, визначенням шляхів успішного подолання кризи. Одним з ключових шляхів подолання духовної кризи в сучасному суспільстві є спрямування зусиль на розвиток гуманістичної освіти, що базується на підґрунті духовності й культурно-історичних цінностей народу, формування в молоді світоглядних ідей і переконань на основі світових і вітчизняних культурних цінностей, здатності до самостійного мислення й наявності високого рівня духовності, духовної культури.

Особливої значущості розв'язання цих питань набуває в контексті формування духовної культури наставників майбутніх поколінь – майбутніх учителів музики, головним завданням яких є здатність залучати сучасну молодь до кращих надбань музичного мистецтва, виховувати їх висококультурними, освіченими особистостями, від яких залежатиме майбутнє суспільства. Особистість учителя є тим підґрунтям на якому, за висловом К. Ушинського, базується виховання підростаючого покоління, тому що виховна сила витікає тільки з живого джерела людської особистості. Жодні статuti, – зазначав великий педагог, – жодні програми і штучний організм навчального закладу, як би хитро він не був придуманий, не зможуть замінити особи вчителя у справі виховання дитини. Тільки особистість може впливати на розвиток і формування особистості, тільки характером можна виховати характер [12, с. 86].

Одним із чинників формування духовної культури майбутніх учителів музики є музичне просвітництво, яке сформувалося як вид діяльності та передбачає поширення, передачу знань про музичне